

Hólmavík 13. nóvember 2023

Nefndasvið Alþingis

Efni: Umsögn um þingsályktunartillögu, mál 53: Miðstöð íslenskrar þjóðtrúar á Ströndum

Rannsóknarsetur HÍ á Ströndum – Þjóðfræðistofa fagnar framkominni tillögu um miðstöð íslenskrar þjóðtrúar á Ströndum og hvetur til að hún verði að veruleika. Slík starfsemi væri ekki eingöngu mikilvæg fyrir Strandir, heldur einnig fyrir rannsóknir og miðlun á sviði þjóðfræði á landsvísu, eins við nýtingu menningararfsins í þágu lista og skapandi greina og við almenna kynningu lands og þjóðar.

Íslensk þjóðtrú er mikilvægur hluti af menningararfi þjóðarinnar og vissulega er ástæða til að hlúa að henni, hagnýta og miðla með fjölbreyttum hætti. Vel má hugsa sér að Miðstöð íslenskrar þjóðtrúar standi fyrir könnunum um viðhorf fólks og safni og kortleggi efni sem tengist þjóðtrú og sögnum á landsvísu í samvinnu við þjóðmenningarstofnanir.

Áhrif á Ströndum – mikilvæg uppbygging í brothættri byggð

Atvinnulíf og byggð á Hólmavík og Ströndum hefur átt í vök að verjast síðustu ár og bæði Árneshreppur og Strandabyggð eru nú í þeim hópi sveitarfélaga sem falla undir verkefni Byggðastofnunar um Brothætta byggð. Atvinnulíf á Hólmavík varð fyrir miklu höggi í vor þegar rækjuverksmiðju Hólmadrangs var lokað, en þar misstu yfir 20 starfsmenn vinnu á einu bretti. Sauðfjárbúskapur sem er einkenni á atvinnulífi í sveitunum á mjög í vök að verjast, en uppbygging hefur verið í ferðaðþjónustu og fræðastarfsemi sem Miðstöð íslenskrar þjóðtrúar myndi styrkja og falla vel að.

Á Ströndum eru starfandi menningarstofnanir sem eru framarlega á landsvísu við uppbyggingu menningartengdrar ferðaðþjónustu, Strandagaldur sem rekur Galdrasýningu á Ströndum og Sauðfjársetur á Ströndum sem er menningarmiðstöð og safn. Báðar þessar stofnanir tvínna saman fræði og ferðaðþjónustu og eiga í góðu samstarfi við listafólk, fjölmiðla- og fræðifólk. Fyrir sjö árum bættist Rannsóknasetur Háskóla Íslands á Ströndum – Þjóðfræðistofa í hópinn og byggði að nokkru leyti á Þjóðfræðistofu Strandagaldurs sem starfandi var frá 2008-2014. Þessar stofnanir hafa skapað störf og verkefni bæði í ferðaðþjónustu og fræðum og haft mikil jákvæð áhrif á mannlíf og menningu.

Reynsla og þekking fyrir hendi

Óvenju hátt hlutfall þjóðfræðinga starfar á Ströndum, miðað við íbúafjölda, og þar eru líka óvenju mörg störf á þessu sviði. Rannsóknarsetur HÍ hefur þar mest áhrif og eitt af þremur stærstu viðfangs- og áhersluverkefnum þess er íslensk þjóðtrú. Starfsfólk setursins hefur unnið að mörgum verkefnum á þessu sviði, miðlun og rannsóknum, eins og sjá má á yfirliti um miðlun fræðanna á árabílinu 2016-2022:

https://www.hi.is/stofnun_rannsoknasetra/midlun_rannsokna_og_thekkingar

Þannig er þekking og reynsla á þessu sviði fyrir hendi og ný Miðstöð íslenskrar þjóðtrúar á Ströndum væri því á réttum stað, hvort heldur sem er þegar litið er til þess mannaúds sem er nú þegar starfandi á svæðinu eða þess stuðnings sem hún fengi frá öðrum stofnunum á svæðinu. Samlegðaráhrif væru mest ef miðstöðin myndi starfa innan vébanda Rannsóknaseturs HÍ á Ströndum – Þjóðfræðistofu og sérstakur starfmaður ráðinn til að sinna þessu verkefni.

Rannsóknir og miðlun

Margvísleg verkefni á sviði rannsókna og miðlunar sem tengjast íslenskri þjóðtrú eru í gangi, enda er þetta rannsóknarsvið eitt af helstu viðfangsefnum þjóðfræðinnar, bæði hér á landi og erlendis. Með sérstökum starfsmanni á þessu sviði myndu einnig skapast tækifæri til að efla samstarf við fræðifólk innanlands og utan og hægt væri að magna upp starf Miðstöðvar íslenskrar þjóðtrúar með þátttöku í alþjóðlegum verkefnum og styrkjasókn í rannsóknasjóði innan lands og utan og tímabundnum ráðningum fræðifólks til þeirra verkefna sem fengju framlög úr rannsókna- og verkefnasjóðum.

Rannsóknasetur HÍ á Ströndum hefur nokkra reynslu af alþjóðlegu samstarfi, m.a. er nú unnið að verkefni um staðanöfn, landslag og þjóðtrú í samvinnu við þýskan háskóla með þriggja ára stuðning úr þýska rannsóknasjóðnum fyrir þýskan doktor og doktorsnema. Eins er framundan alþjóðleg ráðstefna vinnuhóps á vegum Evrópusamtaka þjóðfræðinga (SIEF) á Hólmavík í sumar, um kynjafræði og þjóðsagnafræði.

Tengsl við ferðaþjónustu og skapandi greinar

Rannsóknasetrið hefur einnig tekið þátt í fjölda samstarfsverkefna innanlands síðustu ár. Þessi verkefni snúast meðal annars um sýningahald, útgáfu og viðburði sem tengjast þjóðtrúnni, og tengslanetið er orðið býsna öflugt. Þetta á bæði við um samstarf við safnageirann, listafólk, kvikmyndagerðarfólk, fjölmiðlamenn og fræðinga á ólíkum sviðum. Þverfagleg nálgun er í hávegum höfð og skapar ýmsa möguleika.

HÍ**RANNSÓKNASETUR HÁSKÓLA ÍSLANDS
Á STRÖNDUM – ÞJÓÐFRÆÐISTOFA**

Ferðaþjónustan gæti hæglega haft hag af samstarfi við Miðstöð íslenskrar þjóðtrúar, m.a. með leiðsögn og stafrænni miðlun á söguslóðum, og sama gildir um þá sem sinna listsköpun, tölvuleikjagerð, kvikmyndagerð og fleiri skapandi störfum. Þannig er hægt að nýta þennan menningararf við nýsköpun og miðlun með fjölbreyttum hætti, bæði þá þjóðtrú sem finna má í þjóðsagnasöfnum og í samtímanum.

Samantekt

Rannsóknasetur HÍ á Ströndum – Þjóðfræðistofa lýsir sig reiðubúið til samstarfs um þetta verkefni, ef af því verður, hvaða fyrirkomulag sem ákveðið verður að hafa. Miðstöð íslenskrar þjóðtrúar er verkefni sem getur haft margvísleg margfeldisáhrif í fræðum og ferðaþjónustu, jafnt sem listsköpun og skapandi greinum. Það væri vel til fundið að hún starfaði á Ströndum, það myndi efla atvinnulíf og mannlíf í héraðinu og hafa jákvæð áhrif á menntunarstigið, ímynd svæðisins og sjálfsmynd íbúanna. Alþingi er hvatt til að láta þessa hugmynd verða að veruleika.

F.h. Rannsóknaseturs Háskóla Íslands á Ströndum – Þjóðfræðistofu,

Jón Jónsson, þjóðfræðingur og verkefnastjóri